

CRACOVIA, 15-29 IUNIE 1990

MROŹEK

LA

CARNAVAL

Cracovia, vechea capitală a Poloniei, se deschide către vizitorul dornic nu numai de itinerarii de agrement, cu fețe multiple, cu stări și experiențe ce tind să explice destul de mult din configurația spirituală a unui întreg popor. Universitatea Jagellonă, unul dintre primele lăcașuri de cultură europene, se află nu departe de castelul Wawel, reședință și mormânt al celor mai importanți regi polonezi, spațiu sacru mereu amenințat de o istorie adversă ce a pedepsit orgoliul național urcînd deseori Polonia pe masa licitațiilor. Orașul, legendar pîndit de pottele unui misterios dragon ce pretindea locuitorilor jertfa anuală a celei mai frumoase fecioare, și-a păstrat întru totul aspectul medieval și mai ales o configurație spirituală aparte. A fost ținta generozității perverse a multor "eliberatori" ce au lăsat, începînd cu pustiirile tătarilor, adînci urme ale unor timpuri întunecate: Auschwitz, Birkenau, Katyn... Orașul a rezistat, dar a păstrat în memorie toate rănile cu un fel de îndrîjire, de transformare a suferinței într-o experiență de conștiință socială. Tradiția regală mărturisită prin blazonul acvilin ce, după 45 de ani de comunism, acum își redobîndește semnul coroanei, s-a împletit cu forța unui catolicism combativ, reușind să păstreze această țară în demnitatea europeană a civilizației.

Nu departe de Cracovia, la Borzecin, se naște acum exact 60 de ani unul dintre cei mai importanți autori ai teatrului contemporan, Slawomir Mrozek. Nu numai un literat de excepție, dar și un rezistent, o personalitate a cărei existență se înscrie firesc în istoria unui popor ce și-a plătit scump tentația către universalitate. A făcut din teatrul său un model de simbioză între etic și estetic permițîndu-și, într-unul din cele mai tulburi veacuri, să rîdă de zeul său tutelar: demonul agresiv al Istoriei. A plătit cu exilul. Acum se întorcea din Mexic, precum profetul alungat, spre a fi sărbătorit în ținuturile natale, cu un soi de bucurie eliberatoare, petreceri populare ce ocupa ținuturile

Cracoviei într-o încîntătoare mobilitate: din sala de teatru, în stradă, în cafeneaua boemă, în aula universitară, în piața publică și chiar în adîncurile unei saline unde, la două sute de metri sub pămînt, se deschide o imensă catedrală de sare.

Spectacole cu piesele sărbătoritului din opt țări europene. Mai mult sau mai puțin bune, mai mult sau mai puțin articulate în limbaj teatral contemporan. Selecția a urmărit prioritar, probabil, difuziunea geografică a literaturii dramatice mrozekiene și mai ales a vizat, prin amploarea manifestării, o acțiune reparatoare. A reușit! Două săptămîni, un întreg ținut s-a aflat sub semnul unui desen ca o hieroglifă: silueta fragilă, caricaturală - umbrelă, mustață și ochelari - a unui intelectual ce-și părăsise țara umbrită de o ideologie importată din care acum iese la lumină cu proștejime și entuziasm. Simptomatic pentru întreg festivalul a fost momentul sărbătoririi dramaturgului în satul natal care, pentru cîteva ore, s-a autointitulat "Mrozekland". Invitații, aduși cu zece autobuze elegante - foarte mulți sponsori occidentali - erau coboriți la "graniță" și percheziționați de vameși vigilenți costumați în milițieni înarmați cu scuturi transparente și bastoane de cauciuc. Fiind singurul român, am fost și singurul care n-a putut gusta integral metafora căutării de materiale "subversive" și nici nu m-am fotografiat cu "fiorozii" funcționari care, în final, înmînau fiecăruia cîte un "pașaport" ce avea și stema landului: un înfoiat curcan încoronat, decorat cu o solemnă stea în cinci colțuri. În interior, în loc de fotografia titularului, era imprimată imaginea primului ministru de interne al Poloniei populare. La intrarea în Borzecin, "masele" - costume populare apretate - ne întîmpină cu urale entuziaste, cu pine și sare, cu mici fragmente coregrafice și strigături de folclor nou, ca pe vremea... paradisului pe Pămînt. În mijlocul satului, plin de steaguri și lozinci mobilizatoare, era amenajată o tribună unde "vorbitorii" închinau cele mai fantastice osanale lui

CONTROVERSATUL SOBOL

J

oshua Sobol e una din figurile cele mai marcante ale dramaturgiei israeliene contemporane; e jucat în străinătate și controversat în țară; lucrările sale produc mai întotdeauna agitație, ba chiar scandal, printre critici și printre spectatorii obișnuiți; opiniile politice de stînga ale scriitorului determină și ele, într-o oarecare măsură, ecourile ambivalente pe care le stîrnesc operele acestuia - entuziasm amestecat cu iritare, indignare moderată de admirație. Genul de dramaturgie pe care îl practică Sobol este, după mine, de filiație sartriană: piesa-dezbatere de idei.

Cea mai importantă, pînă astăzi, dramă a lui Sobol este, socotesc, *Suflet de evreu*, inspirată de figura contradictorie a lui Otto Weininger. Personajul a trăit la începutul secolului, era evreu și a trecut la creștinism, devenind apoi autorul unor violente pamflete antisemite; elev al lui Freud, și-a combătut vehement profesorul; de o înzestrare intelectuală ieșită din comun, și-a irisit geniul; marginal nu numai prin condiția sa etnică și religioasă, era marginal și prin homosexualitate; a renegat tot ce putea renega; s-a sinucis tînr, înscenîndu-și spectaculos sinuciderea în casa în care a murit Beethoven.

Subtitulată "*Ultima noapte a lui Otto Weininger*", *Suflet de evreu* reconstituie principalele momente ale biografiei eroului, punîndu-l față în față cu familia de care îl era rușine, cu prietenii de care s-a lepădat, cu idealul sionist pe care l-a respins, cu marl personalității istorice contemporane pe care le-a cunoscut în chip nemijlocit sau cu care s-a aflat în confruntare de idei; dramaturgul a imaginat și un alter ego teatral al personajului central, materializînd astfel conflictul acestuia cu sine însuși.

Cu toate acestea, obiectivul dramei nu îl constituie viața lui Weininger; aceasta oferă doar un material generos pentru dezbaterea unei probleme: posibilitatea sau imposibilitatea de a depăși limitele unei anumite condiții - sociale, naționale, religioase, morale.

Psihologia întortocheată a lui Weininger, care, cu cit se detestă mai tare pe sine și încearcă mai înverșunat să fie altul, cu atît își este, în mod paradoxal, mai fidel sînsi, ilustrează, la Sobol, una din dilemele fundamentale ale condiției umane și insinuează ideea necesității de a-ți accepta condiția, de a-ți-o asuma. Cu alte cuvinte, "trebuie să-l considerăm pe Sisif fericit"...

GHEORGHE MILETINEANU

CORESPONDENȚĂ SPECIALĂ DE LA TEL-AVIV

Mrožek, așezat pe un tron impozant. Pentru merite deosebite scriitorul a fost decorat cu niște enorme tinichele, ba, în aplauzele pornite la comandă de niște feciori surzători, a fost dezvelită statuia "salvatorului patriei de invazia Realismului Socialist", ce s-a înălțat în țării, fiind ea "sculptată" în zeci de baloane multicolore. După aprige discursuri și strîngerii de mîină, întregul alai carnavalesc a poposit la căminul cultural din localitate, unde s-a mîncat și s-a băut în sănătatea sărbătoritului, în timp ce pe scenă apărea periodic un cor masiv de fete și băieți decent drapați în bicromia unor costume festive, intonînd madrigale suave pe înălțătorul text: "Mrožek... Mrožek... oooh, numai tu, eternule Mrožek!" Afară zumzăiau două jeep-uri încărcate cu simpatizanții lui Gombrowicz, ce ne strigau prin ferestrele deschise că cel mai mare scriitor al umanității este "Witold! Witold!", iar Mrožek e doar un diletant ce și-a trădat țara fugind în Mexic.

Chermesa s-a terminat, bineînțeles, cu un spectacol Mrožek. Întregul carnaval, inspirat de ironia sărbătoritului, dezumfla curcanul înfoiat al cultului personalității și al poncifelor aferente. Reversul medaliei, gravitatea gestului reparator, se arăta a fi o sărbătoare decentă, profesională, a unui cărturar ce monopolizase cu figura sa un întreg climat cultural, în fond foarte divers, dislocînd absurdă întrecere festivă de tîmîiere a vreunui politician. Organizatorii reușiseră să impună conștiinței publice nu surogatul vremelnic al persoanelor politice ahtiate de adeziuni, ci, într-un inedit spectacol al dezideologizării, al relaxării, se propunea statura fragilă a unui intelectual, a unui exilat ce-și iubește țara prin gestul cultural al teatrului.

Tot pe ineditul pașaport emis în Mrožekland, pe o pagină era imprimată viza: "Această viză este valabilă pentru Republica Populară Polonia timp de 45 de ani". Pe cînd și la noi un festival omagial Eugen Ionescu?

DOMINIC DEMBINSKI